

Men kan zich afvragen of het hoge percentage abortus in deze belaste groep van onderzochte vrouwen ten dele moet worden toegeschreven aan het gebruik van ultrageluid en of men de uitkomst van het onderzoek aan de zwangere mee moet delen als de vooruitzichten ongunstig lijken. Het is te hopen dat de voorspelling van afwijkende embryo's in de toekomst nauwkeuriger zal worden, wellicht door combinatie met vruchtwateranalyses.

Literatuur: HELLMAN, L. M., M. KOBAYASHI en E. CROMB (1973) *Amer. J. Obstet. Gynec.* 115, 615.

P. G. HART

Kindergeneeskunde

Preventie van waterpokken bij kinderen met een verhoogd risico

Het uitbreken van waterpokken kan worden verhinderd door kinderen die aan besmetting met waterpokken blootstonden, zoster-immunoglobuline (ZIG) te geven.

BRUNELL en medewerkers (1972) onderzochten de werkzaamheid van ZIG bij een groot aantal (286) kinderen, behorende tot de groep van verhoogde risico's, zoals kinderen met leukemie, kinderen onder immuno-suppressieve behandeling, kinderen met aangeboren immunologische defecten e.a.; deze waren gedurende twee jaar uit verschillende centra geregistreerd en hadden volgens de anamnese geen waterpokken gehad. Bij een contact van een dezer kinderen met waterpokken werd 5 ml ZIG met een titer van 1:128 toegediend. Hiermede kon de ziekte worden voorkomen of verzwakt. Hogere doses ZIG waren nodig voor patiënten onder immuno-suppressieve behandeling dan voor normale kinderen. Voor kinderen met verhoogde risico's is het gebruik van zoster-immunoglobuline een duidelijke therapeutische aanwinst.

INGEZONDEN

(Buiten verantwoordelijkheid van de redactie; deze behoudt zich het recht voor de stukken te bekorten)

De circulatietijd

Onlangs wees BIRKENHÄGER (1973) erop dat voor de differentiële diagnostiek bij dyspnoe de bepaling van de circulatietijd (CT) met magnesiumsulfaat van groot belang zou zijn. Er is echter op twee punten twijfel mogelijk:

(1) Kan met magnesiumsulfaat de CT wel voldoende nauwkeurig bepaald worden voor het gestelde doel?

(2) Is de bepaling van de CT inderdaad een belangrijke steun bij het zoeken naar de oorzaak van dyspnoe?

Wij moeten, alvorens deze vragen te kunnen beantwoorden, eerst het principe van de bepaling bespreken: men brengt op één plaats een bepaalde stof in de bloedbaan en elders worden van deze stof de aankomst en de passage geregistreerd. De stroomsnelheid van het bloed tussen deze twee punten hangt af van het pompvermogen van het hart (minuutvolume) en van de hoeveelheid bloed in het vaatstelsel. De stroomsnelheid neemt af als het minuutvolume daalt en (of) als het bloedvolume toeneemt. Door snel in te spuiten, blijft de stof als een bolus bijeen die het meetpunt passeert als een komeet met een staart. Deze passage kan worden uitgebeeld door een curve, die de hoeveelheid passe-

Literatuur: BRUNELL, P. A., A. A. GERSHON, W. T. HUGHES, H. D. RILEY en J. SMITH (1972) Prevention of varicella in high risk children. *Pediatrics* 50, 718.

P. A. VOÛTE

Diversen

Behandeling van dermatitis herpetiformis met glutenvrij dieet

Afwijkingen van de dunne darm, passend bij coeliakie, komen — zoals de laatste jaren bekend is geworden — dikwijls voor bij dermatitis herpetiformis. De vraag is of de huidafwijkingen en de darmstoornissen onderdelen zijn van één ziekteproces. Veelal wordt aangenomen dat het twee verschillende ziekten zijn en dat de huidafwijkingen niet ontstaan door glutenovergevoeligheid.

FRY en medewerkers (1973) zijn deze mening niet toegedaan. Zij stelden vast dat een volledig en langdurig volgehouden glutenvrij dieet op de huidafwijkingen van 24 lijdens aan dermatitis herpetiformis een zeer gunstige invloed had, terwijl 20 andere patiënten met deze ziekte, die terzelfder tijd werden geobserveerd maar die geen glutenvrij dieet kregen, niet verbeterden. Het dieet werd door deze 24 mensen 4 maanden tot 5 jaar volgehouden. Het duurde 5 maanden tot 1 jaar voordat de huidafwijkingen verbeterden. Het opnieuw geven van gluten in de voeding bij 4 patiënten veroorzaakte een recidief van de huidaandoening, bij 3 binnen een week, bij 1 binnen drie weken.

In vorige studies over dit onderwerp is het glutenvrije dieet nooit zo lang en consequent toegepast; dit zien FRY e.m. als de oorzaak van vroegere negatieve bevindingen. Zij menen, dat dermatitis herpetiformis en coeliakie uitingen zijn van dezelfde ziekte, waarbij overgevoeligheid voor gluten een centrale betekenis heeft.

Literatuur: FRY, L., P. P. SEAH, D. J. RICHES en A. V. HOFFBRAND (1973) Clearance of skin lesions in dermatitis herpetiformis after gluten withdrawal. *Lancet* I, 288.

P. A. V.

rende stof in het verloop van de tijd weergeeft. Deze curve is niet symmetrisch maar toont een snel opgaand en een langzamer dalend been. De CT kan worden gelijkgesteld aan de tijd tussen het begin van de injectie en het begin van de stijging van de curve.

Er zijn vele methoden beschreven om de CT van het bloed te bepalen. Bij alle wordt een stof op één of andere wijze in de bloedbaan gebracht, bv. door injectie of door het laten inademen ervan, maar ze verschillen in de wijze waarop de aankomst van deze stof op een andere plaats wordt vastgesteld. Zo kan met behulp van een foto-elektrische cel de passage van een ingespoten kleurstof worden weergegeven in een curve; uitvoerig heb ik dit beschreven in mijn proefschrift (1958). Dit is een objectieve methode. Ook kan de aankomst van de stof worden vastgesteld doordat de patiënt de ingespoten stof proeft (subjectieve methode) of door een hoestreflex, enz.

De uitkomsten van de verschillende methoden blijken bij normalen al sterk uiteen te lopen doordat het tijdsverloop tussen het ogenblik dat de stof het meetpunt passeert en het moment dat deze passage kan worden vastgesteld afhankelijk is van de gevolgde methode. De tijd tussen een ver-

andering in de fotocel en het vastleggen daarvan door een elektrisch registrerend apparaat is zeer kort; lang echter is de tijd die nodig is eer bv. een stof in het bloed wordt geproefd, het teken van herkenning is gegeven en de onderzoeker dit heeft vastgesteld. Zo blijkt bij volwassenen na een injectie van kleurstof in de V. cubiti de fotocel op het voorhoofd al na 7,5-9,8 sec. te reageren terwijl de top van de curve na ongeveer 9-13 sec. wordt bereikt. De CT van gezonden, bepaald met magnesiumsulfaat dat geproefd wordt, bedraagt ongeveer 13-20 sec. Dit is langer zelfs dan het bereiken van de top van een foto-elektrisch geregistreerde curve; de reactietijden van patiënt en onderzoeker, dus factoren die niet direct afhankelijk zijn van de circulatie, verlengen de met $MgSO_4$ bepaalde CT.

De CT, hoe dan ook bepaald, is verlengd als het bloedvolume vergroot is. De stijging van de curve neemt toe, vaak met meer dan de helft van de CT. De top wordt door verdunning van de ingespoten stof lager, de voor smaak vereiste drempelwaarde wordt diensgevolge veel later bereikt. De CT bepaald met $MgSO_4$ kan onder die omstandigheden dan ook twee keer zo lang lijken als die bepaald bij dezelfde patiënt met een foto-elektrische methode. Van invloed op deze verlenging zijn waarnemingsvermogen en reactietijd, zowel van patiënt als van onderzoeker, die niet of weinig verband houden met de stroomsnelheid van het bloed.

Vraag (1) moet mijns inziens ontkennend beantwoord worden: de $MgSO_4$ -methode is te onnauwkeurig voor het beoogde doel.

Is er nu verband tussen dyspnoe door stuwung en verlenging van de CT? Benauwdheid door longstuwung kan voorkomen bij een slechts geringe verhoging van het bloedvolume en zonder verlenging van de CT. Het bloedvolume kan zelfs nog binnen normale grenzen liggen, evenals de CT, terwijl er toch tekenen van stuwung bestaan. Anderzijds kan benauwdheid ontstaan door een neoplasma dat obstructie veroorzaakt in de vena cava, zodat de CT verlengd kan zijn zonder dat er hartzwakte bestaat. Zelfs als men een objectieve methode gebruikt, kan de CT ons op een dwaalspoor brengen; een onnauwkeurige methode maakt de kans op fouten nog veel groter. Aangezien echter in de algemene praktijk de exacte methode niet gebruikt kan worden, vindt de subjectieve methode nog steeds toepassing, met alle gevaren van dien.

Bij mannen blijkt de CT langer te zijn dan bij vrouwen en in beide groepen neemt de CT toe met de leeftijd. Bij be-

jaarden is de CT dus al aan de lage kant, terwijl bovendien de reactietijd toegenomen kan zijn. Daarmee moet rekening worden gehouden als men een subjectieve bepalingsmethode gebruikt; juist in twijfelgevallen wordt de beslissing dan moeilijk. Meer zekerheid geeft de CT tijdens de behandeling van stuwung: een verkorting wijst dan op verbetering. Eenvoudiger is echter de vermindering van het bloedvolume af te lezen van de gewichtscurve van de patiënt.

Samenvattend moet men stellen dat bij het zoeken naar de verklaring van dyspnoe de bepaling van de CT niet van doorslaggevende betekenis kan zijn.

Literatuur: BERREKLOUW, S. (1958) *Bepaling van de circulatietijd met een foto-elektrische methode (de haemoreflector)*. Proefschrift Amsterdam. — BIRKENHÄGER, W. H. (1973) *Ned. T. Geneesk.* 117, 452.

Amsterdam

S. BERREKLOUW

De stelling dat de circulatietijd onvoldoende informatie geeft over het al dan niet bestaan van longstuwung, verdient een betere documentatie dan collega BERREKLOUW verstrekt. Er zijn uiteraard patiënten die bv. in een toestand van hypercirculatie (bij acute oligurische glomerulonephritis) een asthma cardiale kunnen krijgen, zonder dat een verlengde circulatietijd wordt gevonden, maar deze zijn m.i. te dun gezaaid voor de rubriek „Voor de praktijk”, evenals de stuwung in de vena cava door een neoplasma. Kan de inzender een indruk geven over de frequentie van het bestaan van longstuwung (vastgesteld met welke methoden?) zonder verlenging van de circulatietijd? Het feit dat hij van mening is dat de circulatietijd met meer zekerheid is te gebruiken tijdens de behandeling van longstuwung („verkorting wijst dan op verbetering”) kwam voor mij na de eerder gesignaleerde onoverkomelijke foutenbronnen als een verrassing. Collega BERREKLOUW had kunnen volstaan met de opmerking dat vrijwel alle diagnostische „bedside”-methoden betrekkelijk onnauwkeurig zijn. Men denke slechts aan de Korotkoff-tonen als indicator voor de arteriële bloeddruk. Desondanks staat de bloeddrukmeter in hoog aanzien, omdat er geen praktisch alternatief is.

Rotterdam

W. H. BIRKENHÄGER

BERICHTEN

Buitenland

WERELDBERICHTEN

Nieuwe secretaris-generaal WMO. Sir WILLIAM REFSHANGE, thans directeur-generaal van gezondheid in Australië, is als opvolger van Dr. ALBERTO Z. ROMUALDEZ benoemd tot secretaris-generaal van de World Medical Association. De benoeming moet nog worden bevestigd door de algemene vergadering die in oktober te München zal plaatsvinden. (*Brit. med. J.*, 11 aug. bl. 362.)

GROOT-BRITANNIË

British Journal of Sexual Medicine. Te beginnen in september zal iedere praktizerende gezinsarts eens in de twee maanden een aflevering ontvangen van het nieuw te verschijnen *British Journal of Sexual Medicine*, dat door Medical News Tribune Ltd wordt uitgegeven. (*Med. News*, 20 aug.)

Bezorgdheid ten aanzien van overmatige medicatie met psychotrope stoffen. Vorig jaar is op instigatie van het ministerie van gezondheid een symposium over psychotrope stoffen gehouden. Uit het verslag daarvan in het *Journal of the Royal College of General Practitioners* (1973, 23, suppl. 2; cit. *Brit. med. J.*, 18 aug. bl. 367) blijkt grote bezorgdheid ten aanzien van de overdadige medicatie met deze substanties en over de te gemakkelijke wijze waarop deze worden voorgeschreven. In 1971 zijn 47,8 miljoen recepten hiervoor afgegeven en door apothekers van de National Health Service afgeleverd. Het symposium is geëindigd met meer vragen dan oplossingen, maar enkele feiten sprongen wel naar voren. Er worden veel te veel drugs onnodig voorgeschreven. Het is om allerlei redenen nodig zich hierin te beperken. Als de arts een psychotrope stof noodzakelijk acht, schrijve hij deze voor een